

Izhaja
10. in 25. dne
vsakega meseca

Stoji za
celo leto 3 gld. —
pol leta 1 „ 60
četrt „ — „ 80
(Posamezne štev.
15 kr.)

Oznaniła,
ikrat natisnena
od vrste 15 kr.

Naročnina,
vznemlja in reklamacije
pošiljajo se
upravnistvu
v Maribor.

Odprte rekla-
macije so
poštne proste.

POPOTNIK.

Glasilo

„Zaveze slovenskih učiteljskih društev“.

Izdajatelj in urednik:

M. J. Nerat, nadučitelj.

Spisi in dopisi
pošiljajo se
urednistvu
v Maribor,
Reiserstrasse 8.

Pismom,
na katera se želi
odgovor,
naj se prídene
primerna poštna
znamka.

Na anonimne do-
pise se ne oziramo.

Nepravilna pisma
se ne sprejemajo.

Rokopisi
in na
cene poslane knjige
se ne vračajo.

Sveta jeza.

Piše Ivan Stukelj.

Er (Præceptor) muss zusehen, dass er mit der
Hilfe Gottes ein Herr über sich und seine Leiden-
schaften werde. *A. H. Francke.*

V mislih utopljen stopaš po vasi. A kmalu te vzdrami vpitje in kreg iz najbližje hiše. Nehoté se ti zastavi korak. Radoveden si, kaj pomeni ta nepretrgani krik? Kmalu uloviš nekoliko besedij in takoj tudi spoznaš, kdo se krega in komu veljajo te hude besede. Sveta jeza skrbne matere se glasi nad porednim otrokom. Mati je žaljena v svojej pravici in z lahko vestjo izliva „sveto jezo“ nad zlobnežem. Besede padajo kakor toča, pač morajo imeti svoj vspeh. In ti učitelj, ki si prečital in preštudoval o vzgoji toli in toliko knjig, zmajuješ z glavo mrmrajoč: „Napačna vzgoja, ta mati pač ne zna ravnati z otrokom!“

Kaj pa bi bila storila mati, ako bi bil ti med tem gromom in bliskom vstopil v to hišo? Sramovala bi se, ter se hitela opravičevati in slednjič vzdihnila: „So pač križi z otroci!“

Kmetič gre mimo šole. Učiteljeva beseda zagrmi, slednjič že kar treska. Tudi kmetiču se ustavi korak, tudi na njegovo uho neprijetno udarjajo te gromovite besede. Na tihem pomiluje učitelja, da se mora baviti s to nepokojno, nepokorno deco, ter si morda misli: „Naš učitelj so zelo hudi, kar tresel bi se pred njihovim glasom, a otroci se jih kljub temu dosti ne bojé. Neumnost tudi, jeziti se nad tujimi otroci, ter si zdravje kvariti.“

Učitelj, ti pa se jeziš dan na dan in si tolažiš svojo vest, da v šoli razlivaš — „sveto jezo“. In kaj bi ti učinil, ko bi se med tvojo „grom-besedo“ hipoma vrata odprla, a med vrati pa se prikazala oseba nadzornikova? — Rudečica bi te oblila in sramoval bi se svoje — „svete jeze“.

Navedli smo tu dva slučaja jeze, ki si prilastuje pridevek „svete“, kakoršno je imel božji Učenik. Sveto pismo namreč pripoveduje, da so Judje predvire sv. templja oskrunjevali s sejmarstvom. Jezusa pa sveta jeza obide; on naredi bič iz vrvic, vse sejmarje z volmi in drobnico vred izžene iz templja itd.

S to sveto jezo je hotel Jezus pokazati, da, komur le človeško srce v prsih bije, ne sme trpeti tolikega oskrunjevanja božje hiše.

Razmotrujmo, če tudi učiteljeva jeza v šoli zasluži prilastek „sveta“! Poglejmo natančneje v obraz tej „svetnici“, ki tolikrat in s tako silo vihti svoje žezlo nad šolsko mladino.

I.

Predno spoznamo, kaj je sveta jeza, označimo jezo sploh. Navadno se jeza tako opredeljuje: Jeza je gnev, kot afekt, ki energično deluje na zvon, ter se spušča v silovita dejanja. Tu vidimo precej, da je ta opredelba preozka, da se jezi ne pridružuje vsakikrat silovito dejanje, dà, dostikrat vidimo, da vročekrvni, sicer slabotni ljudje uporabljajo jezo, ki ne more dejanski kaznovati zadolženca. Namesto silovitih dejanj rabi mnogokrat tak nasprotnik le hude besede, psovke, zasmehovanje in zasramovanje, da bi v nas zbudil isti čut, namreč jezo. Pri tem mu dostikrat same jeze poka po prsih, a vendar ne izvrši nobednega silovitega dejanja. Kakor hitro pa zapazi, da je nas pobil s svojimi hudimi besedami, ohladi se mu jeza in zmagoslavno izgine s pozorišča.

Poglejmo sedaj še fizijske pojave, katere provzročajo jezo.

V jezi se razburja odvodno žilje; žila ciplja (vtripajoča) se poveča, postane polna in trda, obraz zarudi ter se nabuhne, čelo se grbanči, oči se izbulijo, telo se vznemiri in žolč se izloča v velikej meri. V najvišjej stopinji jeze in pri nervoznih ljudeh pa ta razburkanost preskoči v nasprotno stanje, razjarjenec duši in zataplja jezo in pri tem silno trpi. Iz tega lahko izprevidimo, da je jeza zdravju strašno škodljiva. Najnavadnejše bolezni, katere jeza provzročajo so vročinske, kakor: zolčna mrzlica, vnetje jeter, srca, možgan itd., slezenasto davljenje, da celo manjše lahko nastanejo.

V čem se torej loči sveta jeza od navadne jeze? Morda-li v tem, da se sveta jeza ne poslužuje silovitih dejanj. V tem gotovo ni razločka, saj nas uči življenje, da je tudi najstrašnejša jeza lahko brez silovitega dejanja in isto tako lahko blag oče pretepe svojega odraslega sina v „sveti jezi“. Je-li v zadnjem slučaju res tudi „sveta“ jeza.

Morebiti je vsaka upravičena jeza tudi sveta jeza? A prašam te, zakaj si moraš ravno z jezo iskati pravice, se li ne da to doseči z dobro besedo ali pa drugim načinom?

Sveto jezo bi lahko razlagali iz onega vzgleda v sv. pismu, a pustimo to; lahko bi nas kdo kot nepoklicane zavrnil, da profanujemo dogodbo iz sv. pisma.

Vzemimo torej primere iz navadnega življenja!

Blagemu sosеду je sovražni sosed učinil krivico. Dobri sosed bi ga sedaj lahko pri sodišči zatožil, ter ga s tem pripravil v škodo. A blaga duša hoče raje sam trpeti škodo, ter z jeznimi besedami sovražnemu sosеду pove, kar mu gre. Sovražnik potem vsaj na tihem spozna svojo krivico, ki jo je storil svojemu bližnjiku.

Kdo bi ne odobral te jeze, kdo bi je ne imenoval svete?

Mati je dobro vzgojila sina, a ko odrasča, pači ga zlobna družba. Poskuša vsa sredstva, da ga privede zopet na pravi pot. Ali vse zaman! Slednjič jo vidimo, kako poklekne pred sina, ter ga za Boga prosi, naj zapusti pota pogube. Zastonj so prošnje, zastonj solze! Žalost prepluje srce uboge matere, ki v sveti jezi izbruhne iz sebe — ne kletve — a strašne besede: „Sin, ti si iztrgan iz mojega srca!“

V vas se je vselila zlobnost. Župnik se trudi in uporablja vse pripomočke, da bi izgubljene ovčice pripeljal k verni čredi. Zlobnežev pa ne more naravnost zalotiti ali pa jim s kaznijo ne more do živega. Zato se poslužuje svete jeze, roti jih in zaklinja, ter kliče nad nje božjo jezo, ako se ne poboljšajo.

V vseh teh treh slučajih vidimo sveto jezo.

Jeza ima torej včasih blag namen. A vendar bi bilo napačno misliti, da vsaka jeza, ki ima dober, a sebičen smoter, je že tudi sveta jeza; kajti potem bi lahko obveljal oni glasoviti stavek: „Namen posvečuje sredstva“.

Prvo, kar označuje sveto jezo je moralni čut, ki ga ima razjezni človek. Ako užaljeno srce ne čuti npravnega gneva ali ogorčenja (Entrüstung), potem taka jeza ni nikdar sveta. Zato pa sveta jeza zahteva velike moralne sile. Naš nasprotnik pa mora tudi občutiti našo moralno silo; in to bode mogel popolnoma le odrasel razsoden človek. Jako ozka meja pa je med npravnim gnevom in nerazsodnim afektom; kajti le prerada se sveta jeza izrodi v navadno strastno jezo.

Sedaj presodimo sveto jezo v šoli. Prenesimo v ta namen oni primer o blagem in hudobnem sosedu v šolsko življenje. Blagi sosed bodi učitelj, nasprotnik pa učenec. Učenec je nekaj zakrivil in učitelj ga mora po pravici kaznovati, toda namesto tega ga prav trdo ošteje, kaznuje ga s sveto jezo. Otroku dobrega srca je ta kazen dovolj. Pa mislimo si, da se ta slučaj nepokorščine ponavlja pri drugih učencih. Učitelj jih potem okrega drugega za drugim s podvojeno jezo. Ali vse zaman! Zdaj je treba vzgledno kaznovati! Kaj si bode sedaj kaznjeneec mislil? Drugi so odleteli brez kazni, a zakaj jo moram jaz trpeti, učitelj mi je bil krivičen.

Česa se iz tega vzgleda učimo. Sveta jeza je izgrešila svoj blagi namen, ter povzročila dozdevno krivico. S primerno kaznijo bi bil lahko zaprečil nepokorščino vseh učencev. Ako bi namesto kazni tu zadostoval resen opomin, imel bi isti vspeh kakor sveta jeza in učitelj bi bil gledé na svoje zdravje gotovo na boljsem. Otrok še ne more imeti tolike moralne sile, da bi čutil učiteljevo moralno silo, s katero se jezi nad njim.

Iz tega vzroka je sveta jeza v šoli le malokdaj na pravem mestu. Kdo bi mogel tudi pravo zadeti med tolikim številom otrok različnih duševnih zmožnostij in raznega nagnjenja.

Ako prav premislimo, kaže učitelj s svojo jezo le slabost. Stopa li učitelj previdno po lestvi strahovanja, malokdaj se mu bode spodrsnilo, da bi padel v jezo. Če pa strahuješ z nemirno dušo, ni čuda, da ti poide lestvica strahovalnih sredstev, da kličeš na pomoč sveto jezo. Mirnost in ravnodušje kaže trden značaj in pravo notranjo oliko. Kdor nastopa v družbi s hrupom in boječim nemirnim vedenjem, velja za neolikaneega. Z jezo vznemirimo sebe in učence, ter jih tako rekoč kličemo na boj proti samim sebi, in s tem kažemo, da imamo še malo pedagoškega takta.

Čisto naravno je, da brezuspešna sveta jeza rodi strastno jezo. Kakor brezumen streljaš z jezo sem in tje, ali zlobni demon reži se ti nasproti z vsakega učenčevega obraza. Drugi dan pa popravljaš vse to s samo dobroto, ali pa celo s humorjem. Otroci pa takoj zapazijo tvojo strast in slabost; zaman potem gubančiš čelo, zaman kričiš nad njimi, saj vedo, da se to hudo vreme zopet — razjasni. Vročekrvni temperament je zlasti podvržen jezi. Ta dostikrat ne pozna nikakoršnih mej, pri njem ni zaslediti svete jeze, pri njem je le strast več ali manj. A tudi drugi temperamentni se navadijo jezi in ta ni potem drugega nego strast. Kateri učitelj začne z jezo in bi se je ne privadil, bilo bi res samo čudo. Kolikrat baš priprosta mati pomiluje učitelja rekoč: „Oh, jeze imate, gospod, jeze; kako li morete krotiti toliko otrok, ko še jaz svojih ne morem?“ Še v domači vzgoji stariši težko izhajajo z jezo, kako li neki more učitelj pri tolikem številu šolske dece? Tu učitelj s svojo sveto jezo žrtvuje svoje zdravje, žrtvuje samega sebe, kar bi presegalo celo materino ljubezen, ako bi tako početje ne bilo brezumno.

Dà, brezumno! Sveta jeza baš tako kvari zdravje in krajša življenje, kakor nesveta, saj se pri njej prikazujejo isti fiziološki pojavi.

Kakšne bolezni provzroča vsaka jeza, pokazali smo v začetku te razprave. Ti slučaji sledé takoj za jezo; druge prihajajo po daljšem času in večkratnej povrnitvi, n. pr. krč, ohromenje, zlatenica, vodenika, jetika in živčna mrzlica. Mleko razjarjenih mater in dojilk provzroča dojenčku božjastno zvijanje; pripetilo se je celo, da je dojenček vsled tega, kakor za hudim strupom, mahoma umrl. Zadnji stavek naj si posebno v spomin vtisnejo matere — učiteljice!

Ta tropa boleznij naj bi te, učitelj, ne ojačila, da ne bi spletel biča, ter pognal to „svetnico“ iz šolskih prostorov! Svoje zdravje in življenje varovati, to nam veleva božja zapoved. Božja zapoved tudi zapoveduje, da imaš skrbeti za svoje, torej varuj se, da te huda jeza — saj bede in skrbij je že tako dovolj pri učiteljskem stanu, — ne spravi v prerani grob, da v nesrečo in pogubo ne pahneš ljudij lastne krvi!

Dokazati smo poskušali, da je sveta jeza v šoli, — česar se vsak dan lahko pričamo — malokdaj vspešna, da je slabost, da jo navada kaj rada prerodi v strast, ki učitelju kvari zdravje in krajša življenje.

Sveta jeza torej v šoli ni svetnica, ona je licemerka, zato — vun ž njo!

(Konec sledi.)

III. deželna učiteljska konferencija v Gorici.

Kakor smo že v zadnji „Popotnikovi“ številki omenili, vršila se je v solni Gorici od 13. do 17. septembra t. l. III. deželna učiteljska konferencija.*) Predsedoval ji je deželni šolski nadzornik, gospod Anton Klodič vitez Sabladoski. Ob enem s konferencijo je bila, kakor o prejšnjih prilikah, prirejena tudi deželna šolska in učna razstava, o katerej pa bomo poročali o drugej priliki.

Slovesna otvoritev konferencije in razstave se je vršila 13. septembra ob 10. uri dopoldne v prostorni telovadnici ženskega učiteljišča, kjer je o svojem času zborovala „Zaveza“. Dvorana je bila do zadnjega kota polna odličnega občinstva. Poleg raznih delegatov iz vseh šolskih okrajev je došlo mnogo drugih učiteljev in učiteljic, mnogo duhovnikov, profesorjev, uradnikov in drugega občinstva. Došli so tudi: cesarski namestnik v Trstu vitez Rinaldini, deželni glavar grof Franc Coronini, državni poslanec dr. Anton Gregorčič, župan goriški in drugi dostojanstveniki.

Predsednik vitez Anton Klodič pozdravi na kratko najprej nemški blizo tako-le:

„V tem, ko pozdravljam v tej dvorani zastopnike častitega učiteljstva v deželi, mislim, da smem v njihovem imenu izraziti čuvstva najudanejšje zahvale, da ste počastili s svojo navzočnostjo tretjo deželno učiteljsko konferencijo Njiju Prezvzišenosti gospod namestnik in gospod deželni glavar, kakor tudi častiti gospodje častni gostje.

Ob enem si dovoljujem zagotoviti visoke oblasti v imenu vsega učiteljstva v deželi, da bo, kakor doslej, takó tudi zanaprej zvesto izpolnovalo svoje dolžnosti v zaupani mu službi, kakor tudi to, da se bo vedno držalo gesla:

„Z Bogom za cesarja in domovino!“ in si pri tem prizadevalo, to geslo vcepiti izročeni šolski mladini kot vodilo za prihodnje življenje“.

Potem je nadaljeval slovenski tako-le:

*) Prva je bila leta 1874, a druga leta 1884.

„Slavna gospoda!

Pet in dvajset let je že preteklo, odkar je vdahnil novi šolski zakon ljudskemu šolstvu novo življenje. Naravno je torej, da zabeležimo danes, ko smo prišli, rekel bi, zopet do nekega majnika našega delovanja, k tretji učiteljski konferenciji, napredek, ki ga je storilo šolstvo naše v prošlih 25 letih, pa da primerjamo, v kakem stanju je bilo 1869. in v kakem stanju je 1894. leta. Če hočemo prav soditi, kakó se nam je šolstvo razevelo, moramo pomisliti, da 1869. leta je stalo v deželi le 95 izključno šolskim namenom posvečenih poslopij, da je bilo le 100 rednih in vseh skupaj le 156 javnih šol, le 91 posvetnih učiteljev, le 25 učiteljic, da 56 vikarijatov ni imelo niti redne, niti pomožne šole, da je v vsakdanjo šolo hodilo le 50% na obiskovanje šole obvezanih otrok; da so se učila ženska ročna dela le v 8 javnih šolah, da se je gojilo sadjarstvo le pri 11 šolah, da je bilo le 93 ponavljalnih šol, da je štelo državno učiteljišče, ki je bilo takrat v Gorici, le 27 dijakov in učiteljišče, ki so ga vzdrževale velečastite matere Uršulinke, le 6 gojenk. Od 69. leta do konca preteklega šolskega leta pa so sezidali okrajni šolski sveti, katerim gre za veliko požrtovalnost vsa čast in hvala, 56 novih, lepo vremenih, z novo opravo preskrbljenih šolskih poslopij in prezidali v šolske namene 50 hiš; sedaj štejemo v deželi 198 rednih šol, 220 posvetnih učiteljev, 127 učiteljic, vzgojenih večinoma v novem na štiri razrede razširjenem učiteljišči; sedaj imamo v Gorici državno učiteljišče s slovenskim in italijanskim oddelkom, ki je štelo lani 206 gojenk, v Kopru učiteljišče za Primorje, ki je štelo v treh oddelkih v slovenskem, hrvaškem in italijanskem 100 dijakov; v preteklem letu je hodilo v šolo 99% onih otrok, ki morajo po določbah šolskega zakona hoditi v vsakdanjo šolo. Ženska ročna dela so se učila v 141 javnih šolah; šolskih vrtov je bilo 80, nadaljevalnih tečajev 147, šolskih knjižnic 157. Te številke značijo velikanski napredek, katerega se sme veseliti vsak deželan, vsak prijatelj omike. Še večje veselje pa nas navdaja, če pomislimo, da, hvala Bogu, učiteljstvo naše deluje složno z učitelji verstva, da se trudi ne le glave razjasniti, ampak sreca ogreti za dobro mladini, da jo odgojuje v krščanskem duhu, v duhu, ki je vir prave omike in jo varuje gnjilobe. In takó je prav, častiti moji sotrudniki na polji ljudskega šolstva. Saj imate, kakor pravi Slomšek, srca mladine v svojih rokah, saj vam je skrbeti za boljšo prihodnost. Zarad imenitnosti Vašega poklica bodite mi torej, velezaslužni odposlanci Svojih tovarišev, srčno pozdravljeni! Bog daj, da bi bilo delo Vaše, namenjeno zboljšanju ne še povsem dobro vremenih nadaljevalnih tečajev in šolstva sploh v prid širni naši državi — saj vpliva blagostanje druge pokrajine na drugo — v prid prelepi, od stvarnika takó bogato obdarjeni naši deželi, v prid občini, v kateri vsak med Vami deluje, v prid družinam, ki Vam pošiljajo svoje otroke v nauke in v vzgojo.

Ta presréna želja moja se izpolni gotovo, če zrastejo učenci vsled Vašega nauka, vsled Vašega vzgleda, zvesti veri, zvesti cesarju, zvesti domovini. Postavil sem pa zvestobo do vere na prvo mesto, ker vera je podlaga vsemu, ker brez vere ni sploh zvestobe, ni ljubezni, ni značaja, ni nravnosti.

In kakor želim jaz, da naj Bog blagoslovi delo Vaše, takó Vas blagoslavljajo tud družine, ki Vam izročujejo v vzgojo svoje otroke, in blagoslové Vas vesele, za lepe nauke, ki jih vsejete in vcepíte v nežna srca mladine.“

Isto, kar slovenski, je povedal tudi v italijanskem jeziku, le oblika je nekoliko različna; naposled pride na nadaljevalne tečaje in pravi, da se je konečno tudi tukaj uvelo verstvo kot učni predmet, ker vera je jedina trdna podlaga pravi morali.

Potem nadaljuje:

„A glej! Tu se vzdigne cela vrsta novotarjev na polji pedagogike, ki trdi, da morala ne potrebuje verske podpore: da morala je neodvisna od vsakoršne vere; da ni res,

da se povzdigne pravost pri mladini, ako se uvede v šolah verstvo kot učni predmet: da je treba torej opirati reformo pedagogike jedino le na češčenje razuma, in da je treba izključiti vsakoršno avtoriteto in vsakoršno pozitivno vero in učiti svetno moralo. Ali so take trditve resnične, ali so napačne, to vprašanje je velikanske važnosti. Dolžnost nam je torej, da je povsem vestno in natančno pretresujemo.

Ali predno se začnemo baviti s toli važnim vprašanjem, moramo vedeti, kajti drugače tavamo po temoti, kaj naj pomeni „svetna morala“. Odgovor temu vprašanju imamo pripravljen: svetna morala je skupnost načel ali pravil, lastnih vsem ljudem vseh časov in vseh ver, katera naj vodijo človeka v njegovem dejanji, z namenom, da se varuje slabega in da dela dobro.

Sedaj, ko imamo pojem svetne morale, pogledjmo njeno vrednost in prepričajmo se, ali obstane pred kritiko, to je, ali more biti podlaga neizpodbitnim pravilom, ki naj vodijo mejsebojno življenje ljudij, ali more vzbuditi in utrditi pravstveni čut v mladini.

Zgodovina nas uči, da vsi narodi so čutili potrebo po veri, v kateri se časti neko najvišje bitje, in da vsled vere so se čutili vezane na moralo.

Kaj pravi o tem Seneca?

Omnibus insita de Diis opinio est, nec ulla gens usquam est adeo esetra leges moresque proiecta, ut non aliquos deos esse credat. In Plutarh pravi:

„Potuj po celem svetu; najdeš mogoče mesta brez obzidja, brez dobro zidanih hiš, brez denarja, brez telovadnic, brez gledališč, ali ne dobiš mesta brez svetišč, brez žrtev,“ — To potrjuje tudi Ciceron, to spričujejo tudi razmere sedanjih narodov. Dokazano je tedaj, da pri vseh narodih sta češčenje božanstva in vera del morale.

Naj se ne ugovarja s Petronijem; „Primos in orbe deos fecit timor“, kajti neumevno bi bilo, kako bi se mogel človek, ako bi mu ne bil prirojen verski čut, povzdigniti od materijalnih do duševnih stvari.

Da so pa tudi izobraženi in omikani jedini v tem, da je dolžnost izkazovati božanstvu čast potem bogočastja, to dokazujejo jeziki vseh narodov, njihovi slovarji, v katerih dobimo besede, ki se nanašajo na verske reči.

Vse to dokazuje, da je globoko vtisnjen v človeški naravi čut o potrebi vere, in vsaka mogoča razlika gledé na obliko ga ne more izbrisati.

Iz tega se jasno razvidi, da filozofi so v nasprotji s splošnim mnenjem narodov, ako uče, naj se vera opusti in naj se prezira vsaka odvisnost od Boga. Sicer pa niso niti sami jedini v svojih trditvah.

Seneca piše: *Mentiuntur, qui dicunt, se non sentire esse Deum; nam etsi adfument interdium, noctu et soli tamen dubitant.*

In Didérot je rekel nekemu znancu, ki je trdil, da vé za gotovo, da razun tega življenja ni drugega: „Jako dvomim, ali ti to veš“. Voltaire sam je izjavil nekemu brezvercu, ki je trdil, da je dokazal resnično bogotajstvo: „Srečni vi, jaz nisem prišel do tega“. Lahko bi navajal izreke Rousseau-a, Cabanis-a, Schoppenhauer-ja, Schelling-a in drugih, a bojim se, dolgočasiti častiti zbor.

Samo jeden izrek Goethejev naj tu navedem, ki ga je zapisal v vedrem trenutku svojih dvomov v pismu na svétnika Schlösserja: „Značaji, ki bi zaslužili naše globoko spoštovanje, postali so redki. Visoko moremo ceniti samo one, ki ne iščejo samih sebe. Priznati moram, da sem našel take značaje samo tam, kjer sem našel življenje urejeno po verskih načelih, kjer sem našel vero, ki je imela nerazrušljivo podlago, vero, ki je slonela skoro sama na sebi, vera, ki ni bila odvisna od časa, ni od njegovega duha, ni od njegove vede“.

Iz tega, kar smo slišali, je torej jasno, da tudi filozofi niso jedini v načelu, ali moremo imeti vero, katera je po soglasnem mnenju narodov vendarle del morale, in da v tem niso bili jedini v naslednjih dobah svojega življenja.

Iz tega se dá sklepati, da splošnost načela, o katerem trdé oni, da živi v obči zavesti gledé na moralo, izpodbijajo njihovi lastni nauki.

Pa poglejmo, ali je res, da v človeškem rodu je mnenje soglasno gledé na ostali del npravstvenih načel.

Nikdo ne bode tajil, da vsi ljudjé so vedno priznavali resnico, da nekatera djanja so npravstveno dobra, in druga da so npravstveno slaba. Ali kakor je res, da sodba narodov je jednaka gledé na nekateré splošné nauke morale, prav tako je tudi resnično, da se cenijo ti nauki v posamičnih slučajih na najrazličnejše načine in da se dela tisoč in tisoč izjem.

To nam potrjuje zgodovina, ki pripoveduje o grozovitostih, o igrah gladjatorjev, o poligamiji in o drugih ostudnostih, o katerih je bolje, da molčimo.

A tu ustanejo filozofi in pravijo: Dobro, tako je bilo. A take grozovitosti značijo samo posamezne dobe v razvitku omike, in sme se trditi, da prav ideja o najvišjem bitji, ideja božanstva, je uzrok neštevilnim ostudnostim.

Kakoršna je bila ideja o božanstvu, takošni so bili tudi društveni odnošaji. Vsi uravnateljji in novotarji družbe so skušali v prid moráli ustvariti idejo božanstva kolikor mogoče čisto, kajti ona je vplivala na npravnost ravno po čutu spoštovanja in vsled češčenja, ki se mu je izkazovalo. In tako je treba vzeti krščanskega Boga s stališča sedanjega razvitka človeškega mišljenja. Vsakdo si ga predstavlja po svoji duševni zmožnosti. Vsled napredovanja omike se je pa prišlo vedno bolj do spoznanja, do lastnosti, da popolnost božanstva je čisto slučajna, in sedanja omika je konečno dognala, da jedino le razum, brez ozira na božanstvo, sodi o pravem in krivem, o dobrem in slabem; razum daje zakon, po katerem se mora človek ravnati pri svojih dejanjih, razum zadošča, da zagotovi blagostanje posameznikom in narodom. Vsa morala bi se lahko združila v naslednji stavek: spoštuj samega sebe in osebno dostojnost svojega bližnjega.

Pred vsem bodi mi dovoljeno tu opomniti, da je zgodovinsko napačno, da bi bili našli moderni filozofi geslo „spoštuj človeka, njegovo čast in dostojnost“. Zapoved spoštovanja človeške časti je že veljala v začetku krščanstva, kajti naš gospod Jezus Kristus je priporočeval: „Ljubi svojega bližnjega, kakor samega sebe“. In sv. Janez Evangelist je učil: „Ljubimo se mej seboj!“ in celi svet spričuje lahko, da ta zapoved je bila skoz 18 stoletij vir nevsahljive ljubezni.

A poglejmo, ali so si ti filozofi jedini gledé na moralo; ali so njihovi nauki sposobni, da vplivajo uspešno na npravstveno odgojo mladine, da branijo osebno dostojanstvo mirno mejsebojno življenje ljudij?

(Dalje sledi.)

Prirodopisni pouk v jednorazrednicah.

(Pišeta ravnatelj Henrik Schreiner in prof. J. Koprivnik.)

(Dalje.)

II. Oddelek (7. in 8. šolsko leto.)

Sedmo in osmo šolsko leto je odločeno ponavljanju in preglednemu zbiranju obravnavanih prirodnin. Sledeči pregled bodi učitelju kažipot, kako naj pregledno sestavlja predelano tvarino. Pa samo kažipot je, način izpeljave, zlasti način ponavljanja prepusti se popolnoma mislečemu in preudarjajočemu učitelju.

Jesen.

I. Pregled človeških plemen in sezavcev.

Oktober.

Kavkazci, mongolci, zamorci, malajci, indijanci so	<i>plemena človeka.</i>
Gorila, šimpans, merkovce, pavijani, rujavi vriskač, maki so	<i>opice.</i> 1.) } <small>ozkonose širokopos. poluopice</small>
Netopir, vampir, leteči pes so	<i>plahutarji.</i> — 2.)
Jež, krt, rovke so	<i>žužkojedi.</i> — 3.)
Lev, volk, hijena so	<i>zveri.</i> — 4.)

November.

Podgana, miš, veverica, polh, zajec so	<i>glodavci.</i> — 5.)
Govedo, ovca, koza, srna, sev. jelen, velblod so	<i>prežvekalke.</i> — 6.)
Konj, osel, cebra, kvaga so	<i>kopitarji.</i> — 7.)
Prešič, tapir, nosorog, slon, nilski konj so	<i>debelokožci.</i> — 8.)
Tuljen, mrož so	<i>tuljni.</i> — 9.)

Zima.

December.

Grenlandski kit, delfin so	<i>kitovci.</i> — 10.)
Mravljinec, luskovec so	<i>redkozobi.</i> — 11.)
Kenguruj, (klokan) vombat so	<i>vrečarji.</i> — 12.)
Kljunaš, kljunasti jež so	<i>kljunaši.</i> — 13.)

*Opice, plahutarji, žuškojedi, zverine . . . in kljunaši so skoraj vseskozi obraščeni z dlako, hodijo po 4 nogah, čeljusti imajo oborožene z zobmi (izjemši kljunaši), njih kri je rudeča in topla, srce je čveterprekatno, mladiče porode žive in jih prvi čas doje — oni sezajo — pravi se jim: **sezavci.***

II. Pregled ptic.

Januar.

Planinski orel, kragulj, kanja, velika uharica, kondor so	<i>ujede.</i> — 1.)
Žolne, kukavica, papige so	<i>plezavci.</i> — 2.)
Sčinkovec, škerjanček, sinice, slavček, vrana, lastavica so	<i>pevci.</i> — 3.)
Vodeb, zlatovranka, vodomec, kolibriji so	<i>vpijati.</i> — 4.)
Kokoš, divji petelin, jerebica, prepelica so	<i>kokoši.</i> — 5.)

Februar.

Domači golob, lesni golob, skalni golob, grlica so	<i>golobje.</i> — 6.)
Afriški struc, ameriški struc, kazuar so	<i>brzoteki.</i> — 7.)
Droplja, štoklja, čaplja, žrjav, sloka, priba, ribniška kokoška so	<i>močvirniki.</i> — 8.)
Gos, raca, gaga, galeb, čigra, alk so	<i>plovci.</i> — 9.)

*Ujede, plezavci, pevci . . . . . in plovci so odeti s perjem, imajo rožen kljun brez zob, perute, dve nogi, rudečo toplo kri, čveterprekatno srce in nesejo jajca, iz katerih izvale mladiče, pravi se jim **ptiči.***

Pomlad.

III. Pregled plazivcev in krkonov.

Marec.

Grška želva, morska velikanska želva so	<i>želve.</i> — 1.)
Nilski krokodil, gavial so	<i>krokodili.</i> — 2.)

- Kuščar, mrtinček, slepec so . . . . . kuščarji. — 3.)
 Belouška, gad, modras, kleop. kača, naočarka so . . . . . kače. — 4.)

Želve, krokodili, kuščarji, kače so odeti s koščenimi ščiti ali roženimi luskami, hodijo po 4 nogah ali so brez nog, imajo rudečo mrzlo kri, triprekatno srce in se plodijo z mehkožnatimi jajci (nekatero porojajo žive mladiče); pravi se jim plazivci.

- Rega, urh, krastača, pobič so . . . . . žabe. — 1.)
 Močerad, veliki pupek, človeška ribica so . . . . . repati krkoni. — 2.)

Žabe in repati krkoni imajo golo sluznato kožo, 4 noge, rudečo mrzlo kri, dvoprekatno srce, dihajo v mladosti s skrgami, pozneje (navadno) s plučami, se plodijo (največ) z sluznatimi jajci in se v mladosti pretvarjajo; imenujejo se krkoni.

IV. Pregled rib in mehkužcev.

- Ostriž, smuč, tun so . . . . . ostroplutke. — 1.)
 Krap, belica, ščuka, trska, postrva, som, jegulja so . . . . . mehkoplutke. — 2.)
 Beluga, jeseter, čiga so . . . . . sklenoluske. — 3.)
 Morski som, električni skat, piškur so . . . . . hrustnice. — 4.)

Ostroplute, mehkoplute, sklenoluske in hrustnice so pokrite z luskami, redkeje z koščenimi ščiti, imajo 4 plovne plavute, hrbtno, podrepno in repno plavuto, dihajo vse življenje s skrgami, srce je dvoprekatno, kri rudeča in mrzla, plodijo se z jajci, katerih včasih čuda mnogo ležejo; pravi se jim ribe.

Sezavci. — 1. ptiči, 2. plazivci, — 3. krkoni — 4. in ribe, — 5. so stransko somerne sestave, imajo navadno po 4 krajne ude, koščeno ali hrustančevo ogrodje, katerega glavni del je hrbtenica, v glavi možgane in v hrbtenici hrbtenjačo (hrbtui mozek) in rudečo kri. To so . . . . . vretenčarji. — I.)

- Navadna sipa, hobotnica, indijski brodnik so . . . . . glavonožci. — 1.)
 Veliki vrtni polž, gozdni lazar, poljski slinar, porcelanka, porutar so . . . . . polži. — 2.)
 Jezerska skoljka, ostriga, pokrivača, bisernica so . . . . . skoljke. — 3.)

Glavonožci — 1.) polži — 2.) in skoljke — 3. imajo nečlenasto mehko, s sluzjem prevlečeno telo brez trde okostnice. Zavito je v mehko kožo, kateri se pravi plašč. Le-ta izločeva apneno trdo lupino, katero popolnoma ali deloma obdaja telo; imenujejo se . . . . . mehkužci. — II.)

V. Pregled členarjev.

Ma j.

- Bučela, čmrlji, ose, sršeni, mravlje, grizlice, šiškarice, najezdniki so . . . . . kožokrilci. — 1.)
 Rujavi hrošč, rogač, bakreni krešič, poljski brzec, potapnik, grobar, kresnica, lešnikar, lubadar, tesar, bolhač, božji volek so . . . . . hrošči. — 2.)
 Glogov belin, kapusov belin, lastavičar, smrtoglavec, svilni prelec, kosmatinec, pavlinček, sovka, šarec, zavijač, večča, molj so . . . . . metulji. — 3.)
 Volkee, tenčičarica, mladoletnica so . . . . . mrežokrilci. — 4.)
 Pohišna muha, obad, konjski zolj, goveji zolj, komar, bolha so . . . . . dvokrilci ali muhe. — 5.)
 Kačji pastir, termi, strigalica, ščurek, bogomolka, kobilice, striček, muren, bramor so . . . . . ravnokrilci. — 6.)
 Pisani skratec, šoštar, posteljna stenica, drsec, skržat, zeljiščne ušice, kaparji, uši so . . . . . polukrilci. — 7.)

Kožokrilci, hrošči, metulji, mrežokrilci, dvokrilci, ravnokrilci in polukrilci so žuželke.

1.) Na njihovem telesu razločujemo 3 dele: glavo, oprsje in zadek. Na oprsji imajo 3 pare nog pa 4 ali 2 krili (malo je brezkrilnih), na glavi 2 tipalnici in 2 sestavljeni oči. Ustila so grizoča ali sezajoča. Vse se preobrazujejo: jajce, ličinka, buba, popolna žuželka (popolna preobrazba) ali: jajce, ličinka, popolna žuželka (nepopolna preobrazba.)

Navadna striga, velika striga, železna kačica so . . . . . **stonogi.** — 2.)

Stonogi imajo iz enakovelikih obročkov sestavljeno telo, mnogo parov nog, 2 tipalnici in grizala; a brez kril so in se ne pretvarjajo.

Ščipavci, pajeki, suhe večerje, klešči in druge grinje so . . . . . **pajkovci.** — 3.)

Na telesu pajkovcev se razločujeta glavoprsje in zadek. Glavoprsje ima 8 nog, ob ustih stoje grizala. Kril in tipalnic nimajo in se ne pretvarjajo. Na glavi imajo več enojnih oči.

Potočni rak, jastog, rakovica, morski pajek, povodni prešiček, navadni prešiček so . . . . . **košarji ali raki.** — 4.)

Košarji so razne oblike. Telo jim pokriva apnena, rožena ali kožnena lupina. Imajo 4 tipalnice, grizala, 10 in še po več nog. Dihajo s skrgami. Skoraj vsi so povodnje živali.

Žuželke 1., stonogi 2., pajkovci 3. in kokošarji 4. so členarji ali členonožci. III.)

Koža jim je rožena ali apnena, redkokdaj mehka. Telo je razčlenjeno v več ali manje obročkov, tipalnice, grizala in noge sestojе iz členov, imajo sestavljene ali enojne oči, plodijo se z jajci, mnogi se v mladosti preobrazujejo.

Poletje.

VI. Pregled črvov, iglokožcev in mehovcev.

Deževnik, pijovka, glista, živa nit, trihina, trakulja so . . . . . **črvi.** — IV.)

Črvi imajo dolgo, valjasto ali ploščato telo, katero je členasto ali brez členov. Premikanju s kraja služijo nečleniti čepki, niti, sčetine ali globelice ali pa popolnoma pogrešajo premičnih priprav. Črvi žive v vlažni zemlji, v sladki ali morski vodi, v rastlinah, v živalih in v človeku.

Morski jež, morske zvezde in morski krastavci so . . . . . **iglokožci.** — V.)

Telo iglokožcev ima podobo krogle, ščita, srca, zvezde ali vreče. Koža je vapnenčena in trda, iz nje navadno štrle goste igle in bodice. Iglokožci žive vsi v morji.

Morski klobuk, zeleni trdoživ, morske veternice, korale in morske gobe so . . . . . **mehovci.** — VI.)

Mehovcem je telo različne zunanje oblike, povsodi pa se spozna na njem podoba meha ali vreče. Vsi mehovci so povodnje živali.

Vreteničarji — I., mehkužci — II., členerji — III., črvi — IV., iglokožci — V., mehovci VI. so . . . . . **živali.** — I.)

Živali imajo zunanje in notranje dele (organe), jemljejo hrano v se in rastejo znotraj, one občutijo in se svojevoljno gibljejo in premikajo.

VII. Pregled rastlin.

Julij.

Alge in haluga — 1.), glive — 2.), liščaji — 3.), mahovi — 4.), praproti — 5.), preslice — 6.), lesičjeki — 7.) se množijo s posebnimi stanicami, katerim se pravi troske. Vse te rastline se zovejo . . . . . **troskocvetke ali tajnocvetke** I.)

Kalužnica, poljski mak, fažol, oves so . . . . . *zeljišnice*. — 1.)
 Češmin, krljika, kalin, kozja črešnja, trdoleska, leska, brinje je *grmovje*. — 2.)
 Hrast, lipa, breza, jablan, črešnja, smreka, bor je . . . . . *drevje*. — 3.)
 Zeljišča — 1.), grmovje — 2.) in drevje — 3.) obrode sad ali
 plod, v katerem se nahaja seme. S semenom pa se te rastline
 plodijo, pravi se jim zato . . . . . **semenke ali javnocvetke** — II.

Troskocvetke — I. in **semenke ali javnocvetke** II. so **rastline**. II.

Pri njih razločujemo zunanje in notranje dele (organe), one jemljejo
 hrano v se in znotraj rastejo, občutka in svojevoljnega gibanja pa nimajo.

VII. Pregled rudnin.

August.

Zlato, srebro, živo srebro, baker, železo so . . . . . *kovine*. — 1.)
 Železni kršec, svinčeni sijajnik, cinober, magnetovec, jeklenec so *rude*. — 2.)
 Kremenjak, granat, živec, rogovača, sljuda, lojovec so . . . . . *kameni*. — 3.)
 Kamena sol, apnenec, grintovec, sadra so . . . . . *soli*. — 4.)
 Žveplo, grafit, jantar, zemeljska smola, petrolij, premog, šota so *gorljive rudnine*. — 5.)
 Granit, porfir, gnajs, kremen škrljavec, gromača (sprimek),
 peščeneč, lapor, prod, pesek, glina so . . . . . *hribovine*. —
Kovine — 1.), **rude** — 2.), **kameni** — 3.), **soli** — 4.), **gorljive**
rudnine — 5.) so . . . . . **rudnine**. III.

Rudnine nimajo ne zunanjih ne notranjih organov, ampak sestavljene so
 iz enakih delcev. Ako se vekšajo, godi se to tako, da sedajo na njihovo površje
 delci, jednaki onim, iz katerih sestojijo.

IX. Pregled prirodnin.

Živali in rastline imajo zunanje in notranje dele ali organe,
 so . . . . . **organična prirodna telesa ali organizmi**. — A.

Rudnine nimajo ne zunanjih ne notranjih organov, vse so sestavljene iz enakih
 mrtvih delov ali telesc. Rudnine so . . . **neorganična prirodna telesa**. — B.

Organična — A. in **neorganična** B. **prirodna telesa** so **prirodnine**.

Prirodnine se imenujejo vsa telesa na sveti, katera so prišla iz rok
 stvarnikovih, t. j. so nastala brez človeške pomoči. (Dalje sledi.)

Odkritje spominske plošče dr. Fr. vit. Močnika

18. avgusta v Cerknem.

17. avgusta zjutraj ob 7. uri zbrala se je v Gorici deputacija šestega glavnega zborna „Zaveze slov. učit. društev“, da se odpelje proti oddaljenemu Cerknu, da tam odkrije spominsko ploščo slovečemu šolniku in matematiku dr. Močniku. Po noči že je blagodejen dež napojil suho zemljo, zjutraj pa je kazalo, da bode slabo vreme, katero nikogar ne vabi na daljno pot. To je bilo tudi vzrok, da se je število deputacije skrčilo celo na deset oseb.

Komaj smo zapustili Gorico, že je pričelo počasi deževati. V Kanalu pa se je vtila velika ploha. Pri sv. Luciji, kjer je trebalo okrepčati se, pridružil se je deputaciji gosp. c. kr. okr. šol. nadzornik Dominko.

Ker je cesta od sv. Lucije dalje zelo ozka, trebalo je menjati ne le upehane konje, ampak celo voz. Šlo je počasi naprej, da se je deputacija približevala Cerknu še le po 9. uri zvečer.

Zaslišimo pokanje topičev. Cerkno se nam prikaže izza zelenega drevja vse razsvetljeno.

Vso utrujeno deputacijo pozdravi imenom starošinstva g. župan Tušar. Zahvali se mu podpredsednik „Zaveze“, g. ravnatelj Lapajne. Podavši bratske roke vrli duhovščini, koraka deputacija skozi slavolok z napisom: „Pozdravljeni nam gosti vi bodite, ki danes „Močnikov“ spomin slavite!“ Temno pot čarobno razsvetljujejo baklje, krasna gorska vas je vsa v zastavah, vsa razsvetljena.

V lepih, okrašenih prostorih (Petra Jurmana, predsednika Čitalnice) smo se poblížje seznanili z vrliimi Cerkljani, okrepčali se malo ter se podali k potrebnemu počitku.

18. avgusta bil je lep dan. Lepo vreme je počastilo slavitelje dvoje slavnosti. Ob 9. uri napolnila se je prenovljena župna cerkev s praznično opravljenimi verniki, kateri so se zbrali, da se udeležijo slovesne sv. maše v proslavo rojstvenega dneva Njega Veličanstva Franca Jožefa I. in odkritja spominske plošče slavnemu rojaku svojemu.

Pred cerkvijo na trgu ustavila se je zbrana množica naroda. Šolsko mladino z zastavo vodi č. g. kaplan Šmid. Cesarški svetovalec gosp. Fr. Vodopivec govori prav obširno o slovečem rojaku Močniku ter pripoveduje mnogo zanimivega iz njegovega življenja; spremlja ga iz rojstvene hiše v šolo v Idrijo in Gorico, predstavi nam ga kot vrlega, pridnega in pobožnega mladeniča, delavnega moža, slovečega šolnika in učenjaka, katerega ime je znano ljudsko-šolskim učencem ravno tako, kakor učenjakom vse Evrope. Ni čudo torej, ako je bil prišel njegove slave glas celó pred prestol Njega Veličanstva cesarja, kateri ga je odlikoval z visokim redom.

Po zvršenem govoru pomaknilo se je občinstvo k roj. hiši Močnikovi, kjer je stal lep slavolok z napisom: „Zaslugi venec“. Podpredsednik „Zaveze“ g. Lapajne odkrije spominsko ploščo, izdelek našega rojaka gosp. Bitežnika iz Gorice, z napisom: „V tej hiši se je porodil 1. okt. 1814. dr. Fr. Močnik, vitez Fr.-Jožefovega reda in železne krone, sloveči matematik“. — „Postavila „Zaveza slov. učiteljskih društev“ 18. avg. 1894“.

Po odkritji se je zapela cesarska pesem in deputacija se je razšla po prijaznem „planinskem raji“.

O poldne se je zbrala velika družba k skupnemu obedu pri g. Firbarji. Zastopane so bile razne korporacije in stanovi kakor pri odkritji, tako tudi pri obedu. Poleg domačega preč. g. dekana Murovca in kaplana počastila nas je bližnja duhovščina, g. sodnik, polnoštevilno zbrano starošinstvo, ter društvi „Čitalnica“ s pevskim zborom in „Posojilnica“. Ne smem pozabiti tudi gosp. prof. Šantela iz Gorice, kateri se je udeležil slovesnosti z družino svojo. Da se je razvila v družbi živahna zabava, da so se razvezali jeziki ter dali duška polnemu srcu, kdo bi dvomil?

Prvi se oglasi g. nadzornik Dominko z napitnico na presv. cesarja in tej in vsakej drugi napitnici je sledila pesem za pesmijo vrlih, izvežbanih čitalničnih pevcev.

Od deputacije so se oglašali gg. Lapajne, Fr. Vodopivec, Medvešek ter govorili in napijali vrlo častiti duhovščini, slogi med raznimi stanovi, delavni „Čitalnici“ in „Posojilnici“, pevskega zboru, nadopolni slovenski mladini itd.

Odgovarjali so od domačincev gg. kaplan Šmid, sodnik plem. Lindemann in veleposestnik Slavko Ravnikar, predsednik kranj. šol. svetu in „Posojilnici“. Na napitnico g. Ravnikarja, kateri se je spomnil slovenske mladine v Gorici, nabrale so gospice učiteljice za „Slogine“ zavode v Gorici vsoto 16 gld 20 kr.

Kazalec na uri se v veseli družbi vrlih narodnjakov, zavednih občinarjev cerkljanskih ni ustavil, ampak prehodil precejšnji del kroga. Deputacija bi bila v res „planinskem raju“ skoro pozabila na dolgo pot, katera jo čaka. Ko prebere gosp. svetovalec Fr. Vodopivec pozdrav, došel od gosp. dež. šol. nadzornika Ant. vit. Klodiča, poslovili smo se od prijaznih, za vse dobro vnetih Cerkljanov.

Kakor je potovanje v Cerkno zadrževal dež, tako je pospeševalo prijetno vrnitev lepo vreme. Prijetni spomini na Cerkno in njega prebivalce so nam tako lajšali dolgo vožnjo, da smo, ne vede kako hitro je minol čas, v Gorici izročili trudne ude mehki postelji.

Vrlim Cerkljanom pa kličemo iz vsega srca: Bog vam povrni! Slovečemu Močniku pa postavite spominek tak, da vsak mu skuša biti — enak!

P. Medvešek.

Slovstvo.

„Slovanska knjižnica“. Urejuje in izdaja Andr. Gabršček. Tiska in zalaga „Goriška tiskarna“ A. Gabršček v Gorici, Gosposka ulica šte. 9. — To za nas Slovence velevažno podjetje dovršilo je 26. septembra t. l. s 26. snopičem svoj prvi letnik. Na približno 1700 straneh — snopič obsegal je po 3—5 pol — prinašala je okoli 40 povestij najznamenitejših pisateljev slovanskih kakor Sienkiewicza, Tolstega, Puškina, Polevoja, Svatopluka Čecha, Vaclava Kosmáka, Šenoe in mnogo drugih v dobrih prevodih, poleg tega pa še več drugih spisov, kakor životopise dotičnih pisateljev, članek o baltiških Slovanih in Lužičanih, ter nekoliko pesnij — vse to za neznatno svoto 2 gld. 60 kr.

Vkljub tej bogatej vsebini, vkljub elegantnej, okusnej zunanji opravi, vkljub tej za naše razmere neverjetno nizkej ceni, pa se še ni oglasilo toliko naročnikov, da bi bil velevažnemu podjetju obstanek zagotovljen. Na ovitku zadnjega snopiča čitamo tole izjavo izdajateljevo: „Račun kaže okoli 500 gld. primankljeja; nasproti temu pa imamo za kakih 700 gld. nerazprodanih snopičev. Kdorkoli nam bo torej pomagal, širiti doseganje snopiče mej narod, nam bo manjšal primankljev in utrjeval naše književno podjetje“. V 24 snopiči pa čitamo: „Naj lo kakorkoli, mi bomo vstrajali vsaj do 50. snopiča. Ako se bo do tedaj kazala še vedno denarna izguba, prenehamo z izdajanjem, če tudi se s težkim srcem ločimo od podjetja, katero smo pričeli z nekim oduševljenjem. — Upamo, da do tega ne pride, ker nam nedostaje le še kakih 300 naročnikov, da bo obstanek povsem zagotovljen. Ako se naši prijatelji le količikaj potrudijo, pridobe prav gotovo to število novih naročnikov. Doslej smo imeli priliko uveriti se, da naša „Slov. knjižnica“ bi prav lahko imela tudi 2000 naročnikov, ako bi rodoljubi vsaj v večjih krajih povsod delali tako, kakor so storili nekateri na pr. v Sežani, v Divači, v Bolci, v Kranji, v Celji, v Trstu, v Ljubljani itd. „Matica Slovanska“ v Olomuci ima povsem enak namen in celo jednako obliko z našo „Slov. knjižnico“, a podaja le po tri tiskane pole, dasi ima 5000 naročnikov. Mi bi pri 2000 naročnikih radi dajali snopiče po 6 pol obsežne, kar bi bil v slovenski književnosti res krasen napredek — ki je torej povsem v rokah naših dosedanjih prijateljev in podpirateljev“.

Na delo torej, rodoljubi slovenski, zlasti pa mi, učitelji! — nabirajmo naročnikov, priporočajmo to veleznamenito podjetje, kjer le moremo, pred vsem pa — naročujmo sami, saj cena je tako neznatna — snopič nad 60 str. stane naročnike samo 10 kr. — vsebina tako bogata in oprava tako krasna, da nikdo ne bi mogel več zahtevati niti o boljših raz-

merah, kamoli še o naših. Res, sramota bi bila za nas Slovence, ako bi tako lepo podjetje moralo prenehati vsled tega, ker mu nedostaje samo še 300 naročnikov! Baš učitelji imajo najlepšo priliko, razširjati „Slovansko knjižnico“ in sicer brez truda in brez stroškov in mi tudi upamo, da bodo storili svojo dolžnost.

„Slovanska knjižnica“ izhaja v „Goriški tiskarni“ A. Gabršček v Gorici vsakih 14 dni v snopičih od 3 do 5 pol. Cena posameznemu snopiču je 12 kr, za naročnike pa po 10 kr. Naročnino je pošiljati naprej in če le mogoče najmanj za 10 snopičev skupaj.

Novosti.

Vodnik za Savinjske planine in najbližjo okolico. Spisala Fr. Kocbek in M. Kos. Izdalo in založilo „Slovensko planinsko društvo“. V Celji 1894. Tiskal Dragotin Hribar v Celji^a. — Cena 60 kr., po pošti 5 kr. več.

Ta knjižica je nov prikaz v slovenskem slovstvu in bo dobro došla vsem prijateljem prirode in lepe naše domovine. Odlikuje se po spretno odbrani vsebini in krasnej zunanji obliki ter ima sedem lepo izdelanih slik in kot dodatek kratek kazipot na Veliki snežnik na Notranjskem.

Želimo ji prav obilo kupcev.

„Zlate jagode. Zbirka basnij za slovensko mladino in preprosto ljudstvo. Nabral Anton Kosi, učitelj. V Ljubljani. Izdala in založila Ig. pl. Kleinmayr & Fed. Bamberg 1894“.

Tako se imenuje lepa knjižica, v katerej podaje marljivi naš sotrudnik slovenske mladini na 144 straneh male 8° 155 prelepih basni, koje se bodo gotovo z veseljem citale. Zategadelj tudi ne dvomimo, da bodo šolski voditelji in oskrbniki šolskih knjižnic radi segali po tej koristni knjižici. Cena ji je 60 kr. in se dobiva pri založnikih v Ljubljani.

„Popotnikov koledar“ za leto 1895 se pridno tiska in pride začetkom decembra do razpošiljanja. To na znanje na razna vprašanja z dostavkom, da nam okolščine niso dopustile izvršiti prvotne naše nakane, da bi namreč izšel koledar že meseca oktobra, ker se baš v tem času vrše največ prememb in bi tako ne bilo mogoče podati naročnikom zanesljivih podatkov. — Ob enem prosimo p. n. gg. poverjenike, da nam naznanijo v kratkem število nabranih naročnikov, ter pozivljamo slovensko učiteljsvo, da nam nakloni prav izdatno svojo gmotno podporo pri požrtovalnem, trudapolnem našem podjetji.

Uredništvo „Pop. koledarja“.

Listek.

Iz planinskega raja.

Pisano kamničevje.

V.

V travi ležati, ter z višine s telesnimi in duševnimi očmi meriti daljni svet in poleg tega filozofirati ti, to je samotarju prava naslada. In „filozofiške studije“, radi katerih sta se pred nedavnim časom sporekla dva čč. gg. tovariša, niso bogsigavedi kako težke. Ako je resnica, da je računstvo samo že filozofija, potem ima učitelj okolo sebe toliko pravih pravcati filozofov, kolikor ima šolskih paglavcev. — Evo vam torej, malo filozofiško studijo.

Na misel mi prihajate vrstici iz S. Jenka, ki pravi o mravlji: „Dolgo pot nastopi, sto pedi od doma.“ Človek je gospodar zemlje, a le po svojem duhu; po telesu kot posameznik brez strojev in drugih pomočij sličen je pač mravlji. Koliko sveta spozna človek na papirji in v domišljiji, v resnici pa je navzlic svoji moči in velikosti navezan razmeroma na tako majhen prostor, kakor drobna mravlja. Glejte penzionista, starost in potem navada ga priveže na isto gostilno, isto mizo, isti stol, isti časopis, iste ljudi itd.

V našem stanu tiči častita starodavnost, podevali smo jo celó od starih kulturnih narodov, bodisi od Egipčanov, Indov ali Perzov. Strmite li, ako vam pravim, da smo učitelji porazdeljeni v kaste? Naši šolski okrajji niso ničesar drugega nego kaste. Tu vam pride „bramin“ — s tem imenom ne mislim nikogar žaliti — ter vam modeluje glave po svoji

glavi. Navada in krajevne razmere priklenejo učitelja na isti kraj na istega „bramina“, ter si ne želi več se seliti, češ: „Extra regionem meam non est vita, et si est vita, non est ita.“*) Tu in tam pa si kdo domisli, da bi znalo morda boljše biti v drugem okrajji, pod drugim braminom. Pa zaman so taki poskusi, kajti poprej ti gre kamela skozi čivankino uho, nego da bi se mogel učitelj iz svojega okraja v tuj okraj na boljše službo splaziti.

Dognano je, da popotovanje veliko pripomore do prave izobraženosti. Najlepšo priliko imajo zato mladi učitelji, a ti spadaja po navadi še v posebno, najubožnejšo kasto „podučiteljev“, v kasto simoraške „Parias“ ali „Sudras“, kakor jih pač hočete nazivati. Čil in čvrst, z bujno domišljijo in prožnim duhom v živi svet, kaj bi bilo pač lepšega in mikalnejšega! Koliko duševnega blaga bi donašali v šolo za malo deco! Toda kaj hočejo s prazno možnjo! Bog jim pomagaj, če jim ne bode pomagala nova, težko pričakovana uredba uč. plač. Tedaj pa se spomnijo tudi nas „starih“ in potem pridejo na dnevni red vse drugačnejše filozofiške studije, katerih se že prisrčno veseli

Svantevidsky.

*) Zunaj mojega okraja ni življenja, in če je življenje, ni tako življenje.

Društveni vestnik.

Iz kamniškega okraja, 25. oktobra bode zborovalo učiteljsko društvo tega okraja v Kamniku. Ob 10. uri dopoldne bode v Tunjicah maša za pokojnim učiteljem Ivanom Furlanom in odkrite spominka, katerega mu je postavilo društvo.

Ob 2. uri popoldne zborovanje sè sledečim dnevnim redom: 1. Poročilo blagajnikovo. 2. Volitev novega odbora. 3. Nasveti.

Učiteljstvo naj se blagovoli tega zborovanja polnoštevilno vdeležiti. Učiteljem-pevcem se naznanja, da se bode pri maši pela „Črna maša“ v spomin Martinu Slomšek, na grobu pa: „Blagor mu, ki se spočije“. — Kdor želi not, naj se obrne na gosp. Tomana. Zaradi skupne pevske vaje naj se blagovolé pevci zbrati napominani dan ob 8. uri zjutraj v kamniški šoli.

Dopisi in druge vesti.

S Krasa. (Deželna učiteljska konferencija, učna razstava v Gorici in c. kr. okrajni šolski nadzornik.)

Deželna učiteljska konferencija za Goriško, vršila se je od 13.—17. m. m. v avstrijski Nizzi. Po vrsti je bila ta tretja, odkar imamo novi svo-

bodni šolski zakon. Vse tri, t. j. l. 1864, 1884 in 1894 je vodil g. Anton vitez Klodič-Sabladoski. — Ob otvoritvi konferencije je prisostvovalo mnogo učiteljstva obeh narodnosti, se vè, da večina slovenskih učiteljev in mnogo drugih odličnjakov. Pričela se je s cesarsko himno, kojo so peli večinoma Slovenci

s slovenskim tekstom, kar je bilo jako taktno, kajti laški učitelji se niso udeležili petja*).

Popoldne istega dne (13. m. m.) so se volili razni odseki in naslednje dneve so imeli ti svoje seje.

17. septembra je bila dolgotrajna plenarna seja. Kaj se je sklepalo in ukrenilo v teh sejah, Vam gotovo sporoči kak odposlanec konferencije.

Kaj pa učna razstava? Oglelal sem jo od zunaj in znotraj, opazoval za kulisami pred priprave, a prišel sem do osvedočenja, da so razstave najnovejši šport, katerega negovati so začeli v novejšem času na vseh poljih znanstva.

Vjemah bi se že v nekojem s to stvarjo, ako bi bile razstave, namreč učne vedno in povsod pristna slika pravega, neprisljenega šolskega napredka, a skušnjava uči, da temu ni vselej tako —; kakor so se konecletni izpiti v osnovnih šolah večinoma opustili, tako naj bi se učne razstave, če ne popolnoma odstranile, vsaj postavile v skrajno ozadje.*) Vsak količkaj „premeten“ učitelj zamore pri imenovanih konecletnih izpiti, pokazati vspehe, da se slavna komisija čuti primorana odobravati in hvaliti brez konca in kraja, in baš tako zamore tak učitelj razstavljaavec oditi z razstave vsaj z zlato kolajno.

Moje mnenje je: učna razstava za osnovne šole bodi vsaka posamezna šola v teku in na konci šol. leta. V šoli se zamore vsakdo, upravičenec in neupravičenec prepričati o pravem napredku mladine, brez vsakršnega pritiska, naj si bo od te ali one strani.

Naš sežanski okraj je bil primeroma z goriškim in gradiškim okrajem le pičlo zastopan, kajti udeležilo se je razstave samo 14 šol. Urok temu je, ker je učiteljstvo še le zadnji trenotek izvedelo o razstavi tako, da se nij moglo dostojno pripraviti.

C. kr. okrajni šolski nadzornik gosp. Davorin Sinkovič nas kmalu ali nas je že zapustil, pride namreč, ako je „Slovenca“ verjeti, na nižjo gimnazijo v Ljubljano. Njega delovanje v prid šolstvu našega okraja, opišem Vam prihodnjic. Sam.

(Imenovanje.) Presvitli cesar imenoval je je dež. in držav. poslanca, c. kr. profesorja akad. gimnazije na Dunaji, gosp. Fran Šukljeja centralnim ravnateljem c. kr. založbe šolskih knjig in mu podelil naslov in značaj dvornega svetovalca.

(Oсобна vest.) Gospod Ivan Nekerman, nadučitelj v Podgrađu, imenovan je c. kr. učiteljem na pripravnici za srednje šole v Proseku.

*) Kaj dalje tukaj sledi poročamo na drugem mestu.

*) V tem Vam pač ne moremo pritegniti; nam se take razstave zde pač zelo važne. Uredn.

(Gospod profesor Anton Bezenšek) ni le pisatelju mladinske povesti „Dva brata“ poštno izplačal razpisanega honorarja 100 K, nego blagi gospod je gosp. Dušanu Mladinskemu tudi rokopis velikodušno — daroval. Rokopis je kupil gospod Andrej Gabršček, urednik „Soče“ v Gorici, ki ga priobči kot I. zvezek svoje „knjižnice za mladino“. Povest „Dva brata“ se že tiska. Vrlo!

Raznoternosti.

[Globočina morja.] Po najnovejšem merjenju globočin vseh morij se je pokazalo, da ima najmanjšo globočino Baltičko morje, katerega največa globočina meri 427m, Skagerak je globok 808m, Črno morje 2618m, Japonsko morje 3000m, južno Ledeno morje 3612m, Behringovo morje 3926m, Kitajsko morje 4298m, Sredozemsko morje 4400m, severno Ledeno morje 4816m, morje okolu Celebesa 5111m, Indiški ocean 6269m, južni Atlantiški ocean 7370m, južni tihi ocean 8284m, severni Atlantiški ocean 8341m. Najglobokeji je tihi ocean na Severu med Japonskim in Admiralskim otokom t. j. 8515m.

„P. z B.“

[Našel se je predpotopen človek z mamutom na Moravskem.] Ravnatelj češke deželne realke v Telči, neumorni raziskovalec prehistorički, K. J. Maška dobil je najdbo, katera v podobnih raziskovalnih krogih vzbuja resnično senzacijo. Dosedaj se ni še nikomur posrečilo, da bi našel okostnico človeka sočasnega z mamutom v srednji in severni Evropi in učenjaki so si bili v tem navskriž, je li res človek v teh krajinah živel istodobno s to živaljo. Ravnatelj Maška je nekoliko let kopal na polji Chromečka v Predmostji pri Prerovu, kjer je neki največe najdišče mamutov v Evropi. Kakor je pravil, izkopal jih je tukaj 300. Po dolgoletnem kopanju, pri katerem je nahajal do sedaj le mamute, posrečilo se mu je slednjic v potopnej plasti v prvem sosedstvu z mamutom dokopati se do človeka in sicer do šestčlenske rodbine. S tem so odbita vsa ugibanja, je li človek živel hkratu z mamutom v tej dobi. Predpotopni človek je bil orjaške postave, imel je nizko čelo, in nad očmi znatne vzbočine, kakor pričajo o tem najdene okostnice moža, žen in otrok, vse velike in s krasnimi zobmi. Priče tej najdbi so bili župnik in kaplan s Predmostja in prof. Bily. Nad pogrebiščem človeškim našla se je severna lisica a takoj zraven mamut. Ravnatelj Maška razstavi okostnice predpotopnih ljudij na narodopisnej razstavi v Pragi.

„P. z B.“

Razpis natečajev.

Št. 404.

Nadučiteljska in podučiteljska služba.

Na dvorazredni ljudski šoli v Veržej (IV. pl. vrsta) ste službi nadučitelja in podučitelja stalno, podučiteljska služba oziroma tudi začasno nadomestiti.

Nemškega in slovenskega jezika popolnoma zmožni prositelji naj vložijo svoje prošnje s spričevalom zrelosti in sposobnosti in z dokazom avstrijskega državljanstva obložene, do **10 oktobra t. l.** pri krajnem šolskem svetu v Veržej, pošta Križovska.

Okr. šol. svet v Ljutomeru, 10. sept. 1894.
2-2 *Predsednik: Cron s. r.*

Št. 414.

Učiteljska služba.

Na trirazredni ljudski šoli pri Malinedelji (IV. pl. vrsta) je učiteljska služba razpisana.

Nemškega in slovenskega jezika popolnoma zmožni prositelji naj vložijo svoje prošnje, obložene s spričevalom zrelosti, sposobnosti in z dokazom avstrijskega državljanstva do **15. novembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu Malonedeljskem.

Okr. šolski svet v Ljutomeru, 25. sept. 1894.
1-2 *Predsednik: Dr. Cron s. r.*

Št. 416.

Služba podučiteljice

je na štirirazredni dekliski šoli v Ljutomeru (III. plačilna vrsta) stalno, oziroma tudi začasno takoj nadomestiti.

Nemškega in slovenskega jezika popolnoma zmožne prositeljice naj vložijo svoje prošnje, obložene s spričevalom zrelosti in z dokazom avstrijskega državljanstva do **15. novembra t. l.** pri krajnem šolskem svetu Franc-Jozefove šole v Ljutomeru.

Okr. šol. svet v Ljutomeru, 26. sept. 1894.
1-2 *Predsednik: Dr. Cron s. r.*

Št. 197.

Naznanilo.

Izpitni sposobnosti poučevanja za občne ljudske in za meščanske šole pričnejo pri podpisani komisiji v letošnjem jesenskem obroku dne **5. novembra t. l. ob 8. uri zjutraj.**

Po predpisu opremljene prošnje dovoljenja k tem skušnjam morajo priti predpisanim potem najpозnejše **1. novembra** k ravnateljstvu komisije.

G. kr. izpraševalna komisija za občne ljud. in meščanske šole v Mariboru, 26. septembra 1894.

Št. 303.

Natečaj.

III.

Na sedaj v štirirazrednico razširjeni šoli pri Sv. Antonu v Slov. gor. imajo se do zimskega tečaja namestiti tri mesta po IV. plačilnem razredu definitivno ali provizorično in sicer:

- a) jedno učiteljsko,
- b) dve podučiteljski mesti.

Prosilci naj vložijo svoje z zrelostnim in s spričevalom učne uposobljenosti in domovnico opremljene prošnje uradnim potom do **30. oktobra t. l.** pri krajnem šolskem svetu Sv. Antona.

Za vsako mesto je odločeno prosto stanovanje, podučitelja (oziroma podučiteljici) dobivata tudi prosto kurjavo in jeden provizoričen podučitelj tudi 20 gl. letne podpore.

Okr. šol. svet Šentlenartski, 24. sept. 1894.
Predsednik: Kankowsky s. r.

Priporočba.

Podpisani krajni šolski svet naročil je za šolo v Jelšanah pri nadučitelju, gospodu Weixl-u v Kamnici pri Mariboru, 22 patentovanih higijeničnih šolskih klopi s premakljivim sedalom. Klopi so izdelane iz dobrega lesa, lično in trdno v šesterih velikostih. Radi premakljivega sedala so posebno v pisanje, risanje in telovadbo v šoli prav pripravne; tudi so te klopi vredne priporočila, ker se šola — brez premikanja klopi — lahko snaži. Radi teh in drugih navedenih dobrih lastnosti higijenične šolske klopi, se ta sistem vsem p. n. šolskim oblastvom toplotno priporoča.

Vodstvo šole v Jelšanah:

Ivan Makarovič m. p.,
šolski voditelj.

Jelšane, 1. avgusta 1894.

Krajni šolski svet v Jelšanah:

Pikk m. p.,
predsednik.

2-3

☛ **Prospekt in cenik se dobiva brezplačno pri izumiteljici higijeničnih šolskih klopih s premakljivim sedalom Iv. Weixl-u v Kamnici pri Mariboru.**

Vsebina. I. Sveta jeza. (Ivan Stukelj.) (I.) — II. Tretja deželna učiteljska konferencija v Gorici. (I.) — III. Prirodopisni pouk v jednorazrednicah. (H. Schreiner in J. Koprivnik.) (XXXVII.) — IV. Odkritje spominske plošče dr. Fr. vit. Močnika 18. avgusta v Cerknem. — V. Slostvo. — VI. Listek. (Iz planinskega raja.) (Švantevidsky.) — VII. Društveni vestnik. — VIII. Dopisi in druge vesti. — IX. Natečaji in inserat.